

Selefiyye'nin Dayandığı Esaslar

Selef akidesi yedi temel esasta toplanabilir. Bunlar 1) Takdis, 2) Tasdik, 3) Aczi İtiraf, 4) Sükût, 5) İmsâk, 6) Keff ve 7) Marifet ehlini teslimdir.

Takdis: Yüce Allah'ı cisim olmaktan ve cisimlerin sahip olduğu nitelik ve özelliklere sahip olmaktan tenzih etmektir. Daha anlaşılır bir ifadeyle Allah'ı, şanına ve yüceliğine lâyık olmayan şeylerden tenzih etmek; O'nun, azametine lâyık olmayan sıfatlardan münezzehtir olduğuna inanmaktır. Buna göre Kur'an'da geçen "yed" (38.Sâd/75.) (el) gibi müteşâbih kelimelerle Allah'a cismiyyet izafe edilmiş olduğu düşünülmemelidir. Çünkü Kur'an'da geçen "Allah'ın iki eli"nden kasıt, bizim bildiğimiz et, kemik ve kaslardan meydana gelen el değildir. Böyle olsaydı, hâşâ O, cisimlere benzetilmiş olurdu. Halbuki Allah cisim olmaktan ve cisimlerin taşıdığı özelliklerle nitelenmekten münezzehtir. Öyleyse burada kastedilen mana; "falan ülke filan hükümdarın elindedir" cümlesinde geçtiği gibi mecazîdir. Dolayısıyla buradaki anlamıyla o, cisim değildir. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 54-55.) Öyleyse müslümanlara düşen, bu gibi müteşâbih kelimelerin zâhirî manalarının kastedilmemiş olduğunu bilmek, onların ne anlama geldiği üzerinde ise yoruma gitmeden olduğu gibi inanmak ve Allah'ı takdis ve tenzih etmektir.

Tasdik: Kur'an-ı Kerim ve sahih sünnette geçen "el, parmak, yüz..." gibi isim ve sıfatların, Allah'ın yüceliğine ve şanına yakışan anlamları olduğunu kesin bir şekilde kabul edip Yüce Allah'ı kendisi ve Resûlü nasıl nitelemişse, öylece vasıflandırmak ve inanmaktır. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 59.) Zaten Selef, nasslarda geçen el, yüz gibi müteşâbih kelimelerin Allah'a isnad edildiğindeki anlamının; onların, yarattıklarına isnad edildiğinde ifade ettikleri anlamların dışında bir anlamı olduğunu kabul etmişler, ancak herhangi bir te'vile sapmadan bunlara olduğu gibi inanmayı zarurî görmüşlerdir.

Aczi İtiraf: Allah ve sıfatlarıyla ilgili müteşâbih ayetlerde anlatılanlardaki amacın ne olduğunun bilinemeyeceğini kabul edip işi Allah'a bırakmak ve bu husustaki acziyeti itiraf etmektir. Dolayısıyla anlamları açıkça kavranılamayan bu gibi müteşâbih nassları tasdik vaciptir. Müteşâbih nassların anlamlarını kavramaktan aciz kişilerin kalkıp bunları bildiğini iddia etmesi yalancılıktır. Nitekim Mâlik b. Enes, "keyfiyyeti meçhuldür" derken, müteşâbih ayetlerden tam olarak ne anlaşıldığının bilinemeyeceğine vurgu yapmaktadır. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 61) Öyleyse yapılacak en iyi şey, bu gibi konulara fazla dalmamak, "bununla neyi murad ettiğini en iyi Allah bilir" diyerek aczini itiraf etmektir. Özellikle ilk selefiyyenin yaptığı da budur. Bunun en büyük örneği ise Mâlik b. Enes'tir.

Sükût: Müteşâbihlerin anlamını sormamak, onlara dalmamak ve hatta soru sormayı bile yasaklamaktır. Cahil halktan birisinin bu tür müteşâbihlerle ilgili soru sormaması gerekir. Böyle birinin sorusuna cevap vermek de yersizdir; çünkü verilecek cevap onun cehaletini iyice artırıp kafasını karıştırabilir ve hatta küfre düşmesine bile sebep olabilir. Selef, müteşâbih ayetler hakkında soru sormamayı, soranlara karşı cevap vermemeyi ve bunlar üzerinde te'vil yapmaktan kaçınıp susmayı, yani sükûtu ilke edinmişlerdir. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 63-64.)

İmsâk: Müteşâbih nasslarla ilgili herhangi bir yorum yapmaktan veya onlarla ilgili herhangi bir tasarrufta bulunmaktan sakınmak; onlar üzerinde değişiklik yapmamak, açık olmayan manaları kullanmaktan ve te'vilden çekinmektir. Müteşâbih lafızları, kelimelerin tam karşılığını veremediği muhtemel başka bir dilin kelimeleriyle değiştirip, o kelimelerle tefsir etmek de yanlıştır. Dolayısıyla müteşâbih ayet ve hadislerde geçen ifade ve kelimeleri, Arapça bile olsa herhangi bir başka kelime ve ifadeler ile değişikliğe bağımlı kılmadan olduğu gibi alıp anlamaya çalışmalıdır. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 64-76.)

Keff: Müteşâbihler ile kalben dahi ilgilenmemek, zihni bunlarla meşgul etmemek, onlar üzerinde düşünmemek ve iç dünyayı bu gibi fikirlere kapalı tutup onlardan korumaktır. Kısaca *imsak* dili, *keff* ise kalbi koruyup muhafaza etmeye çalışmak demektir. Bu ise yedi esasın en ağır ve zor olanıdır. Çünkü insan zihnini bu gibi konuları düşünmekten alıkoymak en zor olanıdır. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 77.)

Marifet Ehline Teslim: Bu gibi yüce bahislerin herkese kapalı olduğu sanılmamalıdır. Cahil kimseler için kapalı ve gizli olan müteşâbihât ile ilgili hususlar, Peygamber (a.s.) ve büyük sahabîler ile büyük bilginlere gizli değildir. Dolayısıyla bu gibi müteşâbih ifadelerin te'vil ve tefsirini ilim ve irfan sahibi kişilere bırakmak, onları bu konuda otorite kabul etmek gerekir. Ancak yine de bunlar üzerinde durmak yerine, te'vilini ancak Allah bilir, diyerek müteşâbih ifade ve kelimelerin bilgisini ehline bırakmak ve te'vile gitmemek gerekir. (Gazzâlî, *İlcâmu'l-'Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, s. 84-86.) Müteşâbih ifadelerin te'vil edilmemesi, selef akidesinin esaslarının temelini oluşturmaktadır.

Selef yolunun takipçileri olan İbn Küllâb ve arkadaşları el-Muhâsibî (243/857) ve el-Kalânîsî'den bir asır sonra gelen İmam Eş'ârî ve İmam Mâtürîdî, Ehl-i Sünnet'in görüşlerini daha da geliştirip sistemleştirmişlerdir. Böylece, Sünnî kelâm, naklin yanında akli da kullanmak suretiyle, Mu'tezilî kelâmın seçeneği durumuna gelmiştir. Daha önceleri kelâma şiddetle karşı çıkan selef âlimlerinin düşüncelerini akli delillerle savunan İbn Küllâb ve arkadaşları, daha sonra Eş'ârî, Mâtürîdî ve hatta Tahavî ile birlikte kelâm, sünnilerce kabul görür hale gelmiştir. Bunda, daha önceleri kendisi de bir Mu'tezilî kelâmcısı olan Ebu'l-Hasan el-Eş'ârî'nin payı oldukça büyüktür. Böylece Ehl-i Sünnet'in itikadî görüşleri bütünüyle sistemleşmiş ve yaygınlık kazanmıştır. Ehl-i Sünnet düşüncesinin yaygınlaşmasında Kelâm ilminin büyük etkisi olmuştur. Nitekim İmam Eş'ârî, kelâm ilmiyle uğraşmanın iyi bir şey olduğuyla ilgili (*Risâle fi İstihsâni'l-Havzi fi İlmi'l-Kelâm*) adlı bir risâle yazmış ve bu risâlede kelâmın önemine vurgu yapmıştır.

Eş'ârî ve Mâtürîdî gibi iki büyük bilginin kelâmî görüşleri Ehl-i Sünnet'in itikadî görüşlerinin temelini oluşturmuştur. Ehl-i Sünnet'in itikadî görüşleri de, "*Eş'ârîlik*" ve "*Mâtürîdîlik*" adı altında toplanmıştır. (Fığlalı, *Çağımızda İtikadî İslâm Mezhepleri*, s. 43.)

Böylece müteşâbih ayetleri olduğu gibi kabul eden Selefîyye'den sonra, müteşâbihleri diğer muhkem ayetler ışığında yorumlamaya çalışmanın Kur'an'ın mantığına uygun bir iş olduğunu; taklitten kurtulmak için delillere başvurmanın bizzat dinin emri olduğunu vurgulayan Ehl-i Sünnet'in kolları olan Eş'ârîlik ve Mâtürîdîlik ekolleri ortaya çıkmıştır.